

مقایسه باورها و عواطف خود نظمه رشد، در دانشجویان دختر و پسر، در سنین مختلف*

دکتر مرتضی لطیفیان** و دکتر لعیا بشاش**

چکیده

مقایسه باورها و عواطف خود نظمه رشد در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه شیراز در مقاطع سنی مختلف، هدف این پژوهش بوده است. در این رابطه، الگوی برانداشتار (۱۹۸۴، ۱۹۸۹) به منظور بررسی اهداف زندگی افراد ملاک عمل بوده است. در این الگو پس از مشخص شدن اهداف زندگی فرد، فاصله او از هدف، میزان توان فرد در وصول به هدف، میزان تمایل به ایجاد تغییر در جهت وصول به هدف و در نهایت واکنش عاطفی و هیجانی او نسبت به تجارب گذشته و آینده خود، اندازه گیری می شود. به منظور انجام این پژوهش از یک نمونه ۳۰۹ نفری دانشجوی دختر (۱۳۸) و پسر (۱۷۱) داوطلب که در سال تحصیلی ۷۹-۱۳۷۸، به روش طبقه بندی نسبی گزینش شده بودند، استفاده شد. نتایج حاکی از آن بود که پنج نوع هدف اصلی زندگی که عبارتند از «هدف امنیت اجتماعی»، «هدف احترام و قدر و منزلت»، «هدف امنیت فردی»، «هدف مربوط به نیاز به دوستی و محبت اجتماعی» و «هدف امنیت اجتنابی»، وجود دارد. میزان قابل در دسترس بودن هر یک از این اهداف و قابلیت مهار آنها توسط شخص، و نیز تمایل به ایجاد تغییر در خود یا خانواده و یا محیط سیاسی، فرهنگی - اجتماعی برای دانشجویان متفاوت بود. نتایج نشان داد که دانشجویان در درجه اول به اهداف مربوط به امنیت فردی و اجتماعی در زندگی

* این پژوهش براساس مصوبه معاونت پژوهشی دانشگاه شیراز بوده است.

** دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شیراز

اهمیت می‌دهند و در راه رسیدن به این هدف فعالانه شرکت می‌کنند و با سطح انگیزش بالا میل به تغییر در مسائل سیاسی، اجتماعی و فرهنگی خود دارند. و این تمایل در «پسران» به مراتب بیش از «دختران» است و در راه رسیدن به این اهداف بسیار امیدوارانه عمل می‌کنند.

کلید واژه‌ها: براند اشتاتر، الگوی خود نظم ده، اهداف زندگی، دانشجوی ایرانی

● مقدمه

نگرش انسان در مورد اهداف زندگی خود و میزان تسلط بر اهداف، شکل دهنده اصلی کنشهای فردی و اجتماعی اوست. هدف این تحقیق بررسی نگرش دختران و پسران دانشجوی در مورد نحوه نظم‌دهی باورهای شناختی و عاطفی مربوط به اهداف زندگی خود در بین گروه‌های سنی مختلف می‌باشد.

این تصور که انسان در زمینه رشد خود، منفعلانه عمل می‌کند، اکنون در بین دانشمندان جهان از مقبولیت گسترده‌ای برخوردار نیست. بلکه اندیشه غالب آن است که افراد به گونه‌ای فعالانه سعی در مهار و بهینه‌سازی اهداف مربوط به زندگی خود و نتایج حاصل از آنند. تلاش فرد برای «نظم بخشی به رشد خود» تحت تأثیر اهداف او از زندگی، انتظارات شخص در وصول به اهداف، باورها و محدودیت‌های مربوط به نتایج و تصورات می‌باشد، که این ادراکات و باورهای ارزشی انسان به نوبه خود تحت تأثیر فرهنگ هر جامعه می‌باشد (کارولی، ۱۹۹۳).

بررسی‌های انجام یافته حاکی از آن است که اهداف زندگی افراد و گروه‌های مختلف و نیز باور آنها در مورد نحوه مهار و سازماندهی خود برای رسیدن به این اهداف ممکن است متفاوت باشد (پالکینن و کسپی، ۲۰۰۲). معمولاً چنین تصور می‌شود که افراد در سنین بالاتر بر مسائل خود بیشتر واقف‌اند و ممکن است مهار بیشتری بر شکل دهی رفتار و افکار خود داشته باشند و بهتر بتوانند خود را به اهداف مورد نظر نزدیک کنند. تفاوت در خود نظم‌دهی در سنین مختلف در بین دختران و پسران نیز دیده شده است (رکرز و وارنی، ۱۹۷۷). ولی این نظریه که انسان خود تولیدکننده و گرداننده زندگی و اهداف خود است (براند اشتاتر، ۱۹۸۴a، ۱۹۸۹ و لرنر، ۱۹۸۴) نیز دارای محدودیت‌هایی است. زیرا محدودیت‌های محیطی - فرهنگی و خانوادگی همیشه می‌تواند اهداف فرد را تحت شعاع خود قرار داده و سازماندهی شخص را دستخوش تغییر کند (باندورا، ۱۹۸۲، براند اشتاتر و گیربو، ۱۹۹۴).

قضاوت در مورد اینکه کدام بخش از اهداف ما دستخوش تغییر می‌گردند و کدام بخش

دست نخورده باقی می ماند، به شدت وابسته به تفاوتهای فردی و گروهی است. بنابراین به منظور محاسبه چنین تغییراتی نیاز به طرح الگوهای مهار فردی می باشد (براندشتاتر، کرامپن و هیل، ۱۹۸۶)، تا بتوان از این طریق احساس مهار گروهها و افراد را بر اهداف زندگی خود محاسبه نمود. در پژوهش حاضر براساس الگوی براندشتاتر (۱۹۸۹) و براندشتاتر و گیرویو (۱۹۹۴)، میزان مهار افراد بر اهداف مهم زندگی خود محاسبه می گردد. باید توجه داشت که «الگوی براندشتاتر» یک الگوی ترکیبی برای تبیین فرآیندهای شناختی و عاطفی و رفتاری است که به صورت ترکیبی از متغیرها حاصل می شود (ماناستر، ۱۹۷۷، براندشتاتر، ۱۹۸۴b، براندشتاتر، کرامپن و هیل، ۱۹۸۶، هارتر، ۱۹۹۹، لازاروس و لونیر، ۱۹۷۸، پترسن و سلیگمن، ۱۹۸۴، وینر، ۱۹۸۲، وینر و لیتمن - آدیزس، ۱۹۸۰، فیدر، ۱۹۸۲، ریدل، ۱۹۹۰، برونله، ژانله و تننت، ۱۹۹۹).

تحقیقات دو دهه اخیر در جهان نشان داده اند که آگاهی و به کارگیری مکانیزمهای خود نظم دهنده در زمینه های مختلف آموزشی، بهداشتی، شغلی و ورزشی نقش تعیین کننده ای در موفقیت فرد دارند (زیمرمن، ۲۰۰۰، زایچ کاوسکی، ۱۹۸۴)، و برای شناخت، تبیین و پیش بینی کنشهای انسان لازم است متغیرهای یک یا چند وجهی، متکی بر یک الگوی نظری پیش بینی کننده باشند. الگوی براندشتاتر براساس یک پایه نظری از دیدگاه شناختی خود نظم دهنده و با ترکیب متغیرها به شاخص هایی دست می یابد که براساس آن می توان اهداف زندگی فرد را شناسایی و نحوه تغییرات و مهار آن را مورد بررسی قرار داد.

«الگوی چندوجهی براندشتاتر» براین اصول استوار است که افراد اهداف خود را در زندگی ارزیابی نموده، اهمیت و راه وصول بدانها را شناسایی کرده و برای رسیدن به آن اهداف تلاش می کنند. در صورتی که در جهت وصول به اهداف موانعی بر سر راه باشد، شخص پس از بررسی توانایی خود در مهار و تغییر آن مشکلات، تصمیم به تغییرات بعدی را می گیرد. در این الگو، هم به روندهای شناختی فرد و هم به فرآیندهای عاطفی و هیجانی توجه می گردد.

در الگوی براندشتاتر چهار شاخص به شکل ترکیبی از متغیرهای مختلف تعریف می گردند:

۱. باور شخص در میزان حصول اهداف خویش^۱ (SDA). شاخص SDA به منظور سنجش میزان حصول اهداف زندگی فرد تعریف شده است. شاخص SDA تابعی است از «ادراک فاصله از اهداف رشد در زندگی»^۲ (Sdi) و «اهمیت اهداف برای فرد»^۳ (pi)، که به شکل جمع جبری زیر تعریف می گردد.

$$SDA_i = \text{Max}(\sum p_i s_{d_i}) - \sum p_i s_{d_i}$$

حاصل جبری این تابع در واقع کاهش وزنی فاصله واقعی از حداکثر فاصله ممکن از هدف است. تحقیقات نشان داده است که این ضریب با «رضایت از زندگی» (۰/۳۵)، «ناهنجاری هیجانی» (۰/۳۲-) و «سازگاری» (۰/۳۱) رابطه معنی داری دارد (برانداشتاتر، ۱۹۸۶).

۲. باور مهار بر اهداف رشد فردی^۴ (PCD). این شاخص حاصل تفاوت دو متغیر است. یکی میزان ادراک فرد نسبت به اینکه به چه میزان وصول به اهداف رشد فردی به تلاش او وابسته است (مهار داخلی^۵) و دیگری آنکه به چه میزان وصول به اهداف به عوامل خارجی مرتبط می‌گردد (مهار خارجی^۶) که توسط ارزش اهداف فرد وزن داده می‌شوند. تابع این شاخص به شرح زیر محاسبه می‌گردد:

$$PCD = \sum (ac-hc)p_i$$

وزنی که توسط ارزش اهداف داده می‌شود مبتنی بر این فرض است که ادراک مهار فرد بر اهداف خود می‌بایستی برای اهداف با سطوح مختلف اهمیت محاسبه گردد.

۳. تمایل فرد نسبت به تغییر در رفتار خود^۷ (SCT). این شاخص به منظور اندازه‌گیری تمایل فرد به ایجاد تغییر در رفتارهای خود برای رسیدن به اهداف زندگی ساخته شده است.

$$SCT = \sum pc_i^{\wedge}$$

۴. واکنش عاطفی فرد نسبت به زندگی^۸ (گذشته و آینده) (APD). این شاخص واکنش هیجانی فرد را نسبت به تجارب او در پنج سال گذشته و نیز نگرش او نسبت به پنج سال آینده را مورد سؤال قرار می‌دهد. محاسبه مقدار این شاخص حاصل جمع ساده واکنش‌های هیجانی فرد به گویه‌های سئوالات در دو قسمت گذشته و آینده می‌باشد که از فرمول زیر محاسبه می‌گردد:

$$APD = \sum pe_i^{\wedge}$$

بنابراین در این پژوهش پس از تعیین اهداف زندگی (تحولی) فرد، چهار شاخص مربوط به خودنظم دهی زندگی در گروه‌های مرتبط با «جنس» و «سن» مورد مقایسه قرار می‌گیرند (ضمیمه A). در واقع در ابتدا اهداف، شناسایی شده و سپس این موضوع بررسی می‌شود که به چه میزان گروه‌های مختلف اهداف زندگی خود را قابل حصول می‌بینند و در صورتی که هنوز از آن فاصله دارند به چه میزان آن را تحت مهار و حاصل تلاش خود می‌دانند و آیا میل و کششی جهت تغییر در رفتار و عقائد خود می‌بینند تا امکان تحقق اهداف را سهل‌تر سازد. در آخر واکنش عاطفی آنان نسبت به تجارب زندگی‌شان در پنج سال گذشته و احساسی که در رابطه داشته‌اند و نیز

احساسی که نسبت به پنج سال آینده خود دارند، محاسبه می‌شود. با امعان نظر به چنین اهدافی سؤال این تحقیق عبارت بود از اینکه «آیا باورهای خودنظم‌دهنده دانشجویان دختر و پسر در ابعاد حصول به هدف، مهار، تغییر آن و واکنش عاطفی به تجارب گذشته و آینده خود در سنین مختلف متفاوت است؟ بدین ترتیب چهار بعد «هدف»، «مهار»، «تغییر» و «واکنش عاطفی» مورد بررسی قرار گرفت.

● روش و ابزار تحقیق

○ نمونه: در این تحقیق از ۳۰۹ دانشجو (۱۳۸ دختر) و (۱۷۱ پسر) داوطلب که به روش طبقه‌بندی نسبی از دانشکده‌های مختلف دانشگاه شیراز انتخاب شده بودند استفاده شد. پراکندگی دانشجویان در طبقات مختلف در جدول شماره ۱ آورده شده است.

جدول ۱- پراکندگی فراوانی نمونه در طبقات مختلف سنی، وضعیت خانوادگی، سطح آموزشی، رشته و سال آموزشی

سال تحصیلی		رشته					سطح آموزش			خانواده		سن						
۱	۲	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۱	۲	۳	۱	۲	۱	۲				
۷۳	۶۶	۱۳	۵	۲	۷۴	۵۵	۱۰۸	۵۰	۶	۱۶	۱۹۷	۸۹	۲۳	۳۶	۲۷۲	۱۹۸	۹۱	۲۰

سن = ۱ = ۱۸-۲۳، ۲ = ۲۴-۲۹، ۳ = ۳۰-۳۵ بالاتر. خانواده = ۱ = متأهل، ۲ = مجرد. سطح آموزش = ۱ = BS، ۲ = MS، ۳ = PhD.

رشته = ۱ = مهندسی، ۲ = علوم، ۳ = علوم انسانی، تربیتی و حقوق، ۴ = کشاورزی، ۵ = هنر، ۶ = دامپزشکی.

○ پرسشنامه خود نظم دهنده شناختی اهداف رشد: به منظور تهیه پرسشنامه از دو روش سودجسته شد؛ اول از بعد نظری و دیگر از بعد نظرخواهی و جمع‌آوری داده‌ها. در بخش نظری، براساس «الگوی براند اشتاتر»، ۱۶ موضوع با عنوان «بهداشت و سلامت جسمانی»، «سلامت عاطفی»، «خردمندی در فهم زندگی»، «اعتماد به نفس»، «مقبولیت اجتماعی»، «موفقیت شغلی»، «توانایی اظهارخود»، «همدلی»، «استقلال فردی»، «موفقیت خانوادگی»، «توانایی در امرار معاش»، «زیبایی»، «توانایی ذهنی»، «رشد فردی»، «درستی موفقیت‌آمیز» و «تعهد به اخلاقیات و ایدئولوژی» در نظر گرفته شد. در ابتدا گویه‌های پرسشنامه شامل ۵۰ گویه تهیه شد. سپس گویه‌ها براساس نظر چهارنفر از اساتید متخصص با تعاریف ذریبط تطبیق داده شدند. از این تعداد گویه ۳۲ گویه به عنوان پرسشنامه‌های نهایی که با الگوی نظری تطبیق یافته و نیز از نظر متخصصین قطعی تشخیص داده شده بود، انتخاب گردید. سپس به منظور تایید «اعتبار»^{۱۱} اولیه، پرسشنامه به ۴۰ نفر از دانشجویان داده شد. نتایج اولیه بر روی ماتریس گویه‌ها حاکی از آن بود که پرسشنامه در مجموع قدرت تشکیل عوامل مختلف را داراست. بنابراین پرسشنامه برای مرحله اصلی تحقیق آماده

گردید.

در مرحله بعد، پرسشنامه بر روی ۳۰۹ نفر از دانشجویان دانشگاه شیراز اجرا گردید. به منظور یافتن «روایی»^{۱۲} آزمون از تحلیل عامل استفاده گردید. روش «حداکثر شباهت» برای تحلیل داده‌ها با چرخش قائم صورت پذیرفت. در این تحلیل گویه‌هایی که کمتر از ۱۰ درصد واریانس را اندازه می‌گرفتند از تحلیل کنار گذاشته شدند.

نتایج تحلیل عامل نشان داد که ۱۶ موضوع مطرح شده به پنج عامل اصلی متناسب با «الگوی مزلو» قابل تقسیم‌اند. عنوان هر یک از عوامل براساس مشترکات سئوالات مربوط به هر عامل تعیین گردید. پنج عامل به دست آمده عبارتند «اهداف امنیت اجتماعی»، «اهداف احترام و قدر منزلت»، «اهداف امنیت فردی»، «اهداف و نیاز دوستی و محبت اجتماعی» و «اهداف امنیت اجتنابی». آلفای کرانباخ عوامل به ترتیب عبارت‌اند از ۰/۸۴، ۰/۸۰، ۰/۷۵، ۰/۷۳ و ۰/۷۸ که حاکی از «اعتبار» خوب آزمون می‌باشد.

بنابراین در مجموع پنج عامل شامل سه عامل «امنیتی» و یک عامل «محبت و دوستی اجتماعی» و یک عامل مربوط به «احترام و قدر منزلت» بدست آمد. همانگونه که مشخص است این پنج عامل با نظریه «مزلو» بسیار همسو است. بدین ترتیب می‌توان گفت نتایج بدست آمده هم به لحاظ نظری و هم از نظر آماری از پایگاه خوبی برخوردار بوده و نتایج قابل اتکاء است. پس از تهیه پرسشنامه و پرسشنامه‌های مربوط به میزان فاصله فرد تا دسترسی به این اهداف، میزان تلاش فرد برای وصول به اهداف و میزان تغییرات لازم برای تسهیل وصول به اهداف تهیه گردید.

در کلیه پرسشنامه‌ها از روش «لیکرت» استفاده گردید. برای متغیر مربوط به اهمیت اهداف زندگی نمرات از صفر - «هیچ اهمیتی ندارد» - تا ۴ - «خیلی مهم است» - تغییر می‌کرد. برای متغیر میزان در دسترس بودن اهداف نمرات از صفر - «اصلاً در دسترس نیست» - تا سه - «کاملاً در دسترس است» - تغییر می‌نمود. در مورد تغییر میزان وابستگی وصول به اهداف براساس تلاش و پشتکار فرد نمرات از صفر درصد - «اصلاً به تلاش من وابسته نیست» - تا صد درصد - «تنها به تلاش من وابسته است» - با فاصله ۲۵ نمره‌ای برای دامنه نمرات، تغییر می‌نمود. برای متغیر تمایل فرد به ایجاد تغییر در رفتار خود نمرات از صفر - «هیچ» - تا سه - «زیاد» - تغییر می‌نمود. به همین روش تمایل فرد به ایجاد تغییر رفتار خانواده نیز شرایط سیاسی - اقتصادی و فرهنگی جامعه اندازه‌گیری شد.

○ پرسشنامه خود نظم‌دهنده عاطفی رشد: پرسشنامه مربوط به واکنش عاطفی فرد نسبت به گذشته و آینده توسط ۵ سؤال دو قطبی ساخته شد. هر سؤال در آزمون‌ها در یک پیوستار به

صورت خصوصیات متقابل اندازه گیری شد. خصوصیات عاطفی در ابتدا براساس «الگوی برانداشتاثر» تهیه گردید و سپس با نظر متخصصین تکمیل شد. تحلیل عاملی داده‌ها با چرخش عمودی با حداکثر شباهت برای واکنش عاطفی مربوط به پنج سال گذشته و پنج سال آینده به طور جداگانه انجام شد. نتایج حاکی از آن بود که واکنش عاطفی نسبت به گذشته و نیز واکنش عاطفی نسبت به آینده هر کدام به طور جداگانه تشکیل یک عامل می‌دهند. آلفای کرانباخ دو عامل به ترتیب عبارتند از ۰/۹۲ و ۰/۹۰ که در سطح بسیار خوبی است.

پس از اطمینان از مقیاس‌ها به دست آمده، مقادیر شاخص‌ها براساس فرمول‌های ارائه شده در الگو محاسبه گردید. سپس محاسبات آماری براساس اهداف تحقیق مطابق زیر صورت پذیرفت.

● نتایج

نتایج به دست آمده در دو بخش ارائه می‌گردند. در بخش اول آمار توصیفی - مقدماتی و نتایج مربوط به گویه‌ها و عوامل پرسشنامه آورده شده است. و در بخش دوم نتایج مربوط به سؤالات پژوهش ارائه می‌شود.

○ الف. نتایج توصیفی: جدول ۲ میانگین و انحراف معیار گویه‌ها را نشان می‌دهد. در این جدول گویه‌هایی که دارای بار عاملی کم‌اند و در مراحل بعد از تحلیل داده‌ها کنار گذاشته شده‌اند وجود دارد. بدین ترتیب می‌توان عقائد دانشجویان در مورد میزان اهمیت اهدافی از جمله «سلامت جسمانی و روانی»، «تشکیل و اداره خانواده»، «ارضاء غرائز»، «زیبایی جسمانی» و «مهاجرت» را شناسایی نمود.

اگر در مجموع گویه‌هایی که مساوی یا کمتر از یک هستند به عنوان گویه‌هایی در نظر گرفته شود که کمترین اهمیت را از نظر فرد دارند و گویه‌های مساوی سه و بیشتر را به عنوان ارزشمندترین اهداف و گویه‌های بین این دو مقدار به عنوان حد متوسط از نظر دانشجویان مدنظر قرار داده شود آنگاه بخوبی از جدول ۲ مشخص است که هیچ هدفی وجود ندارد که از ارزش کمی برخوردار باشد بلکه اغلب اهداف از اهمیت بالایی برخوردارند. در این طبقه‌بندی هدف ارضاء غرائز از کمترین مقدار دامنه برخوردار است. بعد از این هدف، دو هدف دیگر جزء اهدافی قرار دارند که اهمیت آنان به میزان بقیه اهداف نیست، یکی هدف هدایت و رهبری مردم و دیگری هدف مهاجرت از کشور.

از مجموع اهداف بسیار مهم، بیشترین میانگین‌ها ($\geq 3/5$) مربوط به اهداف «رها شدن از

مشکلات روانی»، «عدم مشاخره در خانواده»، «عدم احساس پوچی در زندگی»، و «داشتن آزادی، و امنیت و موفقیت شغلی و تحصیلی» می باشد.

جدول ۲- میانگین و انحراف معیار کل گویه‌ها مربوط به اهداف زندگی

میانگین	انحراف معیار	گویه	میانگین	انحراف معیار	گویه
۳/۰	۱/۱	۱۷. نداشتن احساس غربت و تنهایی	۳/۴	۰/۸۲	۱. حفظ تندرستی خود
۳/۲	۰/۸۶	۱۸. برقراری دوستی و همدلی با دیگران	۳/۶	۰/۷۲	۲. رها شدن از نگرانیهای روانی
۲/۸	۱/۱	۱۹. دوری جستن از آشوبهای اجتماعی	۳/۰	۱/۰	۳. رسیدن به یک مقام اجتماعی
۲/۹	۱/۱	۲۰. دوری جستن از پرخطرگری موجود در جامعه	۲/۴	۱/۲	۴. کسب شهرت و معروفیت
۲/۱	۱/۴	۲۱. رفتن به کشوری دیگر برای برآوردن نیاز	۳/۰	۱/۱	۵. کسب افتخار
۳/۳	۰/۹۷	۲۲. گرسنه نماندن خود و خانواده ام	۳/۲	۰/۹۱	۶. جلب احترام دیگران
۳/۵	۰/۹۴	۲۳. رها شدن از احساس پوچی در زندگی	۳/۵	۰/۸۴	۷. کسب موفقیت تحصیلی
۳/۰	۱/۰	۲۴. کمک به تحقق قانون و نظم در جامعه	۳/۶	۰/۷۰	۸. کسب استقلال و آزادی خود
۳/۱	۱/۰	۲۵. کمک به تحقق عدالت اجتماعی	۳/۶	۰/۶۹	۹. رسیدن به امنیت شغلی، سیاسی، اجتماعی
۳/۱	۰/۹۰	۲۶. یافتن دوست	۳/۵	۰/۷۱	۱۰. کسب موفقیت شغلی
۲/۸	۱/۱	۲۷. نداشتن احساس انزجار و تنفر از جامعه	۲/۶	۱/۲	۱۱. تشکیل خانواده
۳/۵	۰/۸۲	۲۸. نبود مشاخره در خانواده	۱/۹	۱/۳	۱۲. برقراری روابط جنسی
۲/۸	۱/۰	۲۹. زیبایی جسمانی	۲/۷	۱/۰	۱۳. کمک به تحقق ارزشها و خواستههای اجتماعی
۳/۲	۱/۰	۳۰. نبود قتل و جنایت و دزدی در جامعه	۲/۴	۱/۲	۱۴. کمک به تحقق ارزشها و خواستههای مذهبی
۲/۷	۱/۲	۳۱. رسیدن به مرتبه علمی جهانی	۳/۱	۰/۹۳	۱۵. خدمت و کمک به مردم
۲/۱	۱/۳	۳۲. هدایت و رهبری مردم	۳/۰	۰/۹۶	۱۶. جلب محبت و رضایت دیگران

○ ب. نتایج مربوط به سؤالات پژوهش: با توجه به اینکه در بخش اهداف خود نظم ده زندگی پنج عامل شناسایی گردید و نیز با توجه به فرمولهای مطرح شده در الگو و محاسبه شاخص‌های: ۱- باور شخص در حصول به اهداف زندگی (SDA)، ۲- تمایل فرد به تغییر در رفتار خود و خانواده و محیط اجتماعی (SCT)، ۳- باور فرد نسبت به میزان مهار برای رسیدن به اهداف (PCD)، ۴- واکنش عاطفی نسبت به گذشته و آینده (APD) چهار سؤال تحقیق در هر یک از زمینه‌های چهارگانه یادشده مورد بررسی قرار می‌گیرد. برای هر یک از سؤالهای تحقیق اثر احتمالی متغیرهای مداخله‌گر سنجش شده در این پژوهش (شامل سطوح آموزشی لیسانس، فوق لیسانس و دکتری، رشته تحصیلی، سال تحصیلی و وضعیت تأهل) بررسی و در صورتیکه تأثیر داشته باشند اثر آنها خنثی می‌گردد. اما قبل از بررسی سؤالهای پژوهش به اهداف و رابطه آن با متغیرهای تحقیق پرداخته می‌شود. جدول‌های ۳ و ۴ حاصل این بررسی را نشان می‌دهد.

جدول ۳. بررسی احتمال تأثیر متغیرهای مداخله گر بر اهداف زندگی

مقطع	سطح آموزش	رشته	سال دانشجوی	وضعیت تأهل
هدف امنیت اجتماعی	F(۲و۳)=۰/۴۰ ns	F(۵و۳)=۱/۳ ns	F(۴و۱۵۵)=۱/۶ ns	t(۱و۳)=۷/۱ < ۰/۰۱ * (۲/۹) مجرد > (۳/۳) متأهل
هدف احترام- قدر و منزلت	F(۲و۳)=۱/۵ ns	F(۵و۳)=۲/۷ ns	F(۴و۱۵۶)=۰/۴۴ ns	t(۱و۳)=۰/۴۱ ns
هدف امنیت فردی	F(۲و۳)=۰/۵۱ ns	F(۵و۳)=۱/۷ ns	F(۴و۱۵۶)=۰/۸۰ ns	t(۱و۳)=۳/۲ ns
هدف نیاز دوستی و محبت اجتماعی	F(۲و۳)=۰/۵۶ ns	F(۵و۳)=۲/۳ < ۰/۰۵ ۴(۲/۹) < ۶(۳/۵)	F(۴و۱۵۷)=۱/۸ ns	t(۱و۳)=۱/۴ ns
هدف امنیت اجتنابی	F(۲و۳)=۲/۲ ns	F(۵و۳)=۰/۸۰ ns	F(۴و۱۵۴)=۲/۲ ns	t(۱و۳)=۴/۷ < ۰/۰۵ * (۲/۸) مجرد > (۳/۲) متأهل

* اعداد داخل پرانتز مقدار میانگین است.

جدول ۴- تحلیل واریانس چند متغیره اهداف برای عوامل سن و جنس با مهار تأهل و رشته

Sig	F	
ns	(۱و۲۹۵)=۰/۰۲ جنس	هدف امنیت اجتماعی
ns	(۲و۲۹۵)=۰/۰۳ سن	
ns	(۲و۲۹۵)=۰/۳۸ نمره	
ns	(۱و۲۹۴)=۰/۰۸ جنس	هدف احترام- قدر و منزلت
ns	(۲و۲۹۴)=۲/۲ سن	
ns	(۲و۲۹۴)=۱/۴ نمره	
ns	(۱و۲۹۸)=۰/۲۳ جنس	هدف امنیت فردی
ns	(۲و۲۹۸)=۰/۵۳ سن	
ns	(۲و۲۹۸)=۰/۴۶ نمره	
< ۰/۰۱ (۳/۳) > (۲/۹) مجرد	(۱و۲۹۸)=۶/۷ جنس	هدف نیاز دوستی و محبت اجتماعی
ns	(۲و۲۹۸)=۰/۴۱ سن	
ns	(۲و۲۹۸)=۱/۱ نمره	
< ۰/۰۵ (۳/۱) > (۲/۸) مجرد	(۱و۲۹۵)=۳/۷ جنس	هدف امنیت اجتنابی
ns	(۲و۲۹۵)=۱/۲ سن	
ns	(۲و۲۹۵)=۳/۰ نمره	

نتایج حاکی از آن است که در مورد هدف نیاز به دوستی و محبت اجتماعی بین دختران و پسران تفاوت عمده وجود دارد و دختران این نیاز را جزء اهداف مهمتر زندگی خود نسبت به

پسران قرار می‌دهند. همچنین دختران از اهداف اجتنابی برای امنیت بیش از پسران استفاده می‌کنند.

○ سؤال اول: آیا باورهای دختران و پسران دانشجوی دانشگاه شیراز در سنین مختلف برای حصول به اهداف زندگی خود متفاوت است؟

بررسی اولیه در مورد تاثیر احتمالی متغیرهای مداخله‌گر حاکی از تاثیر سطح آموزشی، رشته تحصیلی آن بر باور حصول هدف می‌باشد (جدول ۵). بنابراین اثر این مجموعه از متغیرها برای مقایسه دختران و پسران در مورد متغیر وابسته وصول به هدف حذف گردید.

جدول ۵. تأثیر متغیرهای مداخله‌گر بر میزان حصول هدف (SDA)

باور حصول هدف ...	سطح آموزش	رشته*	سال دانشجوی	وضعیت تأهل
امنیت اجتماعی	$F(2,295)=3/3 < 0/05$ دکتری و کارشناسی < کارشناسی ارشد	$F(5,295)=2/5 < 0/05$ دامپزشکی > علوم انسانی	$F(4,153)=0/33 ns$	$t(293)=0/93 ns$
احترام - قدر و منزلت	$F(2,302)=3/5 < 0/05$ دکتری > کارشناسی ارشد	$F(5,302)=2/4 ns$	$F(4,156)=1/4 ns$	$t(300)=-1/6 ns$
امنیت فردی	$F(2,300)=1/9 ns$	$F(5,300)=1/4 ns$	$F(4,152)=0/52 ns$	$t(298)=-1/8 ns$
نیاز دوستی و محبت اجتماعی	$F(2,302)=0/47 ns$	$F(5,302)=1/5 ns$	$F(4,156)=0/76 ns$	$t(300)=-0/92 ns$
امنیت اجتنابی	$F(2,302)=0/47 ns$	$F(5,301)=0/39 ns$	$F(4,153)=0/68 ns$	$t(299)=-1/1 ns$

در همین جدول آزمون شفه حاکی از آن است که دانشجویان دوره کارشناسی و دکتری خود را به هدف مربوط به امنیت اجتماعی نزدیکتر از دانشجویان کارشناسی ارشد می‌بینند اما در مورد هدف مربوط به احترام و قدر و منزلت، دانشجویان کارشناسی ارشد نسبت به دانشجویان دکتری دسترسی به هدف را نزدیکتر می‌دانند.

○ در مورد رشته دانشجوی که براساس دانشکده‌های مربوط اندازه‌گیری شده بود باید گفت بیشترین حد اختلاف در مورد هدف امنیت اجتماعی است که بین دانشجویان دامپزشکی و علوم انسانی وجود داشت. پس از این مقدمه به سؤال اول تحقیق یعنی مقایسه باور دختران و پسران در سنین مختلف برای حصول به اهداف زندگی خود پرداخته می‌شود. جدول ۶ نتایج تحلیل واریانس تک متغیره در عامل جنس و سن و مهار متغیرهای مداخله‌گر رشته و سطح تحصیلی را نشان می‌دهد.

نتایج حاکی از آن است که بین دختران و پسران تنها در مورد عامل اول یعنی حصول امنیت اجتماعی تفاوت وجود دارد و پسران بیشتر از دختران خود را بدین هدف نزدیک می‌بینند.

همچنین در مقایسه گروه‌های سنی، گروه سنی ۱۸-۲۳ نسبت به بزرگترین گروه سنی (بالا تر - ۳۰) خود را به هدف امنیت اجتماعی نزدیک می‌بینند. در سایر اهداف زندگی تفاوتی بین دختران و پسران و گروه‌های سنی وجود ندارد. بنابراین الگوی حصول هدف برای دو عامل یکسان است و نیز در هیچ موردی تعاملی بین این دو دیده نمی‌شود. قابل ذکر است که نتایج حاصل، پس از حذف اثر رشته دانشجویی، سطح تحصیلی، وضعیت تأهل و سال تحصیلی می‌باشد.

جدول ۶- تحلیل واریانس چند متغیره باور حصول هدف برای عوامل سن و جنس با مهار رشته تحصیلی

Sig	F	باور حصول هدف ...
p < ۰/۰۵	زن = ۴/۶ (۲۸۸ و ۱) جنس	امنیت اجتماعی
ns	سن = ۰/۶۰ (۲۸۸ و ۲) سن	
ns	نمره = ۰/۶۴ (۲۸۸ و ۲) نمره	
ns	جنس = ۱/۲ (۲۹۵ و ۱) جنس	احترام و قدرو منزلت
ns	سن = ۲/۷ (۲۹۵ و ۲) سن	
ns	نمره = ۰/۷۰ (۲۹۵ و ۲) نمره	
ns	جنس = ۱/۷ (۲۹۳ و ۱) جنس	امنیت فردی
ns	سن = ۲ (۲۹۳ و ۲) سن	
ns	نمره = ۱/۱ (۲۹۳ و ۲) نمره	
ns	جنس = ۲/۵ (۲۹۵ و ۱) جنس	نیاز به دوستی و محبت اجتماعی
ns	سن = ۰/۹ (۲۹۵ و ۲) سن	
ns	نمره = ۱/۴ (۲۹۵ و ۲) نمره	
ns	جنس = ۰/۵ (۲۹۴ و ۱) جنس	امنیت اجتنابی
p < ۰/۰۵	سن = ۱/۳ (۲۹۴ و ۲) سن	
ns	نمره = ۰/۵ (۲۹۴ و ۲) نمره	

* گروه سنی ۳۰ و بالاتر = ۳ گروه سنی ۱۸ - ۲۳ = ۱

○ سؤال دوم: آیا میزان باور دختران و پسران دانشجوی دانشگاه شیراز در سنین مختلف به مهار اهداف زندگی متفاوت است؟
برای بررسی این سؤال نیز مثل سؤال اول در ابتدا به موضوع تأثیر احتمالی متغیرهای مداخله‌گر پرداخته می‌شود. جدول ۷ حاصل این بررسی را نشان می‌دهد. رشته دانشجویی تنها متغیر مداخله‌گری است که بر مهار فرد نسبت به هدف امنیت فردی تأثیر می‌گذارد. به طوریکه دانشجویان رشته‌های مهندسی وصول به هدف را کمتر از سایر دانشکده‌ها به ویژه در مقایسه با رشته‌های علوم انسانی و کشاورزی وابسته به تلاش و تحت مهار خود می‌دانند. بنابراین تنها

متغیری که باید تاثیر آن خنثی گردد رشته دانشجوی می باشد.

نتایج جدول ۸ نشان دهنده تحلیل واریانس چند متغیره میزان باور مهار فرد در وصول به اهداف خود است. در این تحلیل تاثیر دو عامل سن و جنس با مهار متغیر مداخله گر رشته بر متغیر وابسته باور کنترل محاسبه شده است.

جدول ۷- بررسی تاثیر متغیرهای مداخله گر بر باور مهار اهداف زندگی (PCD)

مهار:	سطح آموزش	رشته*	سال دانشجو	وضعیت تأهل
امنیت اجتماعی	F(۲و۲۹۱)=۰/۹۷ ns	F(۵و۲۹۱)=۰/۶۲ ns	F(۴و۱۵۰)=۰/۷۵ ns	t(۲۸۹)=۰/۲۰ ns
هدف احترام و قدر و منزلت	F(۲و۲۹۸)=۱/۵ ns	F(۵و۲۹۸)=۰/۳۳ ns	F(۴و۱۵۵)=۰/۶۰ ns	t(۲۹۶)=۰/۵۵ ns
هدف امنیت فردی	F(۲و۲۹۵)=۰/۱۵ ns	F(۵و۲۹۵)=۲/۷ < ۰/۰۵ ۴ < ۱ و ۳	F(۴و۱۵۰)=۱/۶ ns	t(۲۹۳)=۱/۵ ns
هدف نیاز به دوستی و محبت اجتماعی	F(۲و۳۰۴)=۰/۰۴ ns	F(۵و۳۰۴)=۱/۸ ns	F(۴و۱۵۶)=۰/۶۰ ns	t(۳۰۲)=۱/۳ ns
هدف اجتناب امنیتی	F(۲و۳۰۴)=۱/۳ ns	F(۵و۳۰۴)=۰/۹۲ ns	F(۴و۱۵۶)=۱/۲ ns	t(۳۰۲)=-۰/۶۸ ns

* کشاورزی = ۴، علوم انسانی = ۳، مهندسی = ۱

جدول ۸- تحلیل واریانس چند متغیره باور میزان مهار وصول

به هدف برای عوامل سن و جنس با مهار رشته تحصیلی

میزان مهار وصول به هدف:	Sig	F	شبه
امنیت اجتماعی	< ۰/۰۱	۶/۳ (۱ و ۲۸۵) جنس	زن > (۲۸) مرد
	ns	۰/۸ (۲ و ۲۸۵) سن	
	ns	۰/۵ (۲ و ۲۸۵) نمره	
هدف احترام و قدر منزلت	ns	۱/۳ (۱ و ۲۹۲) جنس	
	ns	۰/۶۰ (۲ و ۲۹۲) سن	
	ns	۰/۲۲۳ (۲ و ۲۹۲) نمره	
هدف امنیت فردی	< ۰/۰۱	۷/۱ (۱ و ۲۹۳) جنس	زن > (۴۹) مرد
	ns	۰/۴ (۲ و ۲۹۳) سن	
	ns	۰/۵ (۲ و ۲۹۳) نمره	
هدف نیاز به دوستی و محبت اجتماعی	ns	۰/۰۱ (۱ و ۲۹۸) جنس	
	ns	۱ (۲ و ۲۹۸) سن	
	ns	۰/۳۷ (۲ و ۲۹۸) نمره	
هدف اجتناب امنیتی	ns	۰/۱۱ (۱ و ۲۹۸) جنس	
	ns	۰/۰۸ (۲ و ۲۹۸) سن	
	ns	۰/۲۷ (۲ و ۲۹۸) نمره	

مقایسه گروه‌های سنی هیچگونه تفاوتی را بین باور مهار اهداف زندگی نشان نمی‌دهد اما در مورد «دختران» و «پسران» در مورد دو عامل میزان باور مهار فرد در وصول به هدف زندگی خود در بین دختران و پسران دانشگاهی در دو عامل میزان مهار امنیت اجتماعی و امنیت فردی متفاوت است و این میزان با اختلاف زیاد بین این دو گروه و به نفع پسران است. یعنی پسران بیش از دختران معتقدند که رسیدن به هدف فوق تحت مهار و وابسته به تلاش آنهاست.

○ سؤال سوم: آیا میزان تمایل دختران و پسران دانشجوی دانشگاه شیراز در سنین مختلف نسبت به

تغییر در زندگی متفاوت است؟

جدول ۹ به بررسی تأثیر احتمالی متغیرهای مداخله‌گر بر تمایل فرد به تغییر در رفتار و عقاید خود می‌پردازد. داده‌ها حاکی از آن است که دانشجویان دانشکده‌های مختلف دارای تفاوت‌هایی در تمایل به تغییر در رفتار و عقاید خود در جهت وصول به دو هدف دارند. دو هدفی که بین دانشجویان دانشکده‌ها متفاوت است عبارتند از تمایل به تغییر در رفتار و عقائد خود در مورد وصول به هدف امنیت فردی و دیگری برای کسب محبت و دوستی اجتماعی است. در این رابطه بیشترین تمایل به ایجاد تغییر در خود مربوط به دانشکده‌های مهندسی و علوم انسانی و کشاورزی است.

جدول ۹. بررسی تأثیر متغیرهای مداخله‌گر بر تمایل تغییر در عقاید و رفتار خود (SCT)

تمایل به تغییر در خود برای:	سطح آموزش	رشته*	سال دانشجوی	وضعیت تأهل
هدف امنیت اجتماعی	F(۲و۲۹۴)=۰/۴۲ ns	F(۵و۲۹۴)=۱/۱ ns	F(۴و۱۵۲)=۰/۶۷ ns	t(۲۹۲)=-۰/۱۴ ns
هدف احترام-قدر و منزلت	F(۲و۲۹۹)=۰/۰۷ ns	F(۵و۲۹۹)=۱/۱ ns	F(۴و۱۵۵)=۰/۶۸ ns	t(۲۹۷)=۰/۴۵ ns
هدف امنیت فردی	F(۲و۳۰۱)=-۰/۶۶ ns	F(۵و۳۰۱)-۳/۳ < ۰/۰۱ ۶ < ۳۱	F(۴و۱۵۵)=۰/۲۹ ns	t(۲۹۹)=۰/۲۲ ns
نیاز دوستی و محبت اجتماعی	F(۲و۳۰۷)-۱ ns	F(۵و۳۰۷)-۲/۲ < ۰/۰۵ ۶ < ۴	F(۴و۱۵۷)=۰/۱۱ ns	t(۳۰۵)=۰/۷۳ ns
هدف امنیت اجتنابی	F(۲و۳۰۳)=۰/۳۰ ns	F(۵و۳۰۳)=۱/۸ ns	F(۴و۱۵۶)=۱ ns	t(۳۰۱)=۰/۶۷ ns

* دامپزشکی = ۶، کشاورزی = ۴، علوم انسانی = ۳، مهندسی = ۱

با توجه به نتایج بدست آمده رشته تحصیلی دانشجویان دانشکده‌ها به عنوان عامل مداخله‌گر مهار می‌شود. جدول ۱۰ نتایج تحلیل واریانس چند متغیره متمایل به تغییر در رفتار و عقائد خود با دو عامل جنس و سن و با حذف تأثیر رشته تحصیلی را نشان می‌دهد. مقایسه دانشجویان دختر و پسر نشان می‌دهد که پسران تمایل بیشتری به دختران برای تغییر عقائد و رفتار خود برای رسیدن به امنیت اجتماعی و رسیدن به امنیت فردی دارند. گروه‌های سنی هیچگونه تفاوتی در

عوامل پنجگانه نشان ندادند. همچنین تعامل جنس و سن نیز معنی دار نبود.

جدول ۱۰- تحلیل واریانس چند متغیره تمایل به تغییر در رفتار و عقاید خود

برای دو عامل سن و جنس با مهار رشته تحصیلی

شبه	F	Sig	تمایل به تغییر رفتار و عقاید خود:
مرد (۲/۰) > زن (۱/۶)	جنس (۱ و ۲۸۸) = ۸/۵	< ۰/۰۰۵	برای هدف امنیت اجتماعی
	سن (۲ و ۲۸۸) = ۰/۱۷	ns	
	نمره (۲ و ۲۸۸) = ۰/۶۱	ns	
	جنس (۱ و ۲۹۳) = ۱/۶	ns	برای هدف احترام، قدر و منزلت
	سن (۲ و ۲۹۳) = ۰/۷۱	ns	
	نمره (۲ و ۲۹۳) = ۰/۲۷	ns	
مرد (۲/۲) > زن (۱/۹)	جنس (۱ و ۲۹۵) = ۳/۷	۰/۰۵	برای هدف امنیت فردی
	سن (۲ و ۲۹۵) = ۰/۳۷	ns	
	نمره (۲ و ۲۹۵) = ۰/۰۳	ns	
	جنس (۱ و ۳۰۱) = ۱/۴	ns	برای هدف نیاز به دوستی و محبت اجتماعی
	سن (۲ و ۳۰۱) = ۲/۸	ns	
	نمره (۲ و ۳۰۱) = ۰/۵۱	ns	
	جنس (۱ و ۲۹۷) = ۳/۵	ns	برای هدف امنیت اجتنابی
	سن (۲ و ۲۹۷) = ۰/۳۷	ns	
	نمره (۲ و ۲۹۷) = ۰/۳۸	ns	

○ سؤال چهارم: آیا واکنش عاطفی دختران و پسران دانشجوی دانشگاه شیراز در سنین مختلف نسبت

به تجربه گذشته خود و نگرش نسبت به آینده متفاوت است؟

از آنجائیکه واکنش عاطفی فرد نسبت به گذشته و نیز آینده توسط دو عامل جدا گانه سنجیده می شود، ابتدا تأثیر احتمالی متغیرهای مداخله گر سنجیده شده و سپس تعامل جنس و سن بر آن تعیین می گردد. جدول ۱۱ تأثیر متغیرهای مداخله گر را نشان می دهد. داده ها حاکی از آن است که دانشجویان مقاطع مختلف آموزشی و رشته های مختلف دارای احساسات مختلفی نسبت به تجارب گذشته خود می باشند. در این رابطه دانشجویان دکتری نسبت به فوق لیسانس دارای احساسات مثبت تری هستند و دانشجویان مهندسی احساسات و هیجانات تلخ تری نسبت به سایر دانشجویان به ویژه علوم انسانی و دامپزشکی دارند. ولی در مورد آینده این تفاوتها دیده نمی شود.

جدول ۱۱- بررسی تأثیر متغیرهای مداخله گر بر واکنش عاطفی (APD)

واکنش عاطفی:	سطح آموزش	رشته*	سال دانشجوی	وضعیت تأهل
نسبت به گذشته	$F(۲,۳۰۲)=۴/۳ < ۰/۰۱$	$F(۵,۳۰۲)=۳/۴ < ۰/۰۱$	$F(۴,۱۵۶)=۱/۱ ns$	$t(۳۰۰)=-۰/۶۶ ns$
نسبت به آینده	$F(۲,۳۰۲)=۲/۵ ns$	$F(۵,۳۰۲)=۲/۲ ns$	$F(۴,۱۵۵)=۱/۱ ns$	$t(۳۰۰)=-۰/۲۱ ns$

* ۱. مهندسی، ۳. علوم انسانی، ۶. دامپزشکی

جدول ۱۲- تحلیل واریانس چند متغیره واکنش عاطفی برای

دو عامل سن و جنس با مهار مقطع تحصیلی و رشته

شبه	F	Sig	واکنش عاطفی:
۲ و ۳	جنس (۱ و ۲۹۵) = ۰/۰۹	ns	نسبت به گذشته
	سن (۲ و ۲۹۵) = ۳/۹	< ۰/۰۵	
	نمره (۲ و ۲۹۵) = ۰/۷۳	ns	
	جنس (۱ و ۲۹۵) = ۰/۱۲	ns	نسبت به آینده
	سن (۲ و ۲۹۵) = ۲/۲	ns	
	نمره (۲ و ۲۹۵) = ۰/۸۸	ns	

نتایج نشان دهنده آن است که واکنش عاطفی دانشجویان گروه سنی ۲۴ تا ۲۹ سال هم از گروه جوانتر از خود و هم از گروه بزرگتر از خود نسبت به گذشته منفی تر هستند ولی در مورد آینده تفاوتی وجود ندارد.

● بحث و نتیجه گیری پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

نتایج نشان داده که ۵ هدف اصلی از نظر دانشجویان به عنوان اهداف مهم زندگی تلقی می شوند که شامل سه نوع «هدف امنیتی»، یک «هدف تعلق و دوستی اجتماعی» و یک «هدف نیز به قدر و منزلت فردی» تعلق دارد. سه هدف امنیتی عبارتند از: ۱. هدف تحقق امنیت اجتماعی (شامل برقراری عدالت و نظم و قانون در جامعه و رفع مشکلاتی از قبیل قتل و دزدی و جنایت، و تحقق ارزشها و خواسته های اجتماعی - مذهبی)، ۲. هدف تحقق امنیت فردی (شامل رسیدن به آزادی فردی، تأمین امنیت شغلی، سیاسی، اجتماعی و خانوادگی)، ۳. هدف تأمین امنیت از طریق اجتناب از مشکلات اجتماعی (مثل فرار از آشوبها و پرخاشگری های اجتماعی)، هدف تعلق اجتماعی عبارتست از هدف فرد برای رسیدن به تعلق، دوستی و محبت اجتماعی (شامل دوست یابی و

برقراری روابط صمیمانه با دیگران و جلب رضایت آنان) و بالاخره هدف قدر منزلت (مشمول بر موضوعاتی از قبیل کسب افتخار و شهرت و رسیدن به یک مقام اجتماعی و کسب مرتبه علمی جهانی).

از آنجائیکه پژوهش حاضر براساس یک الگوی نظری (الگوی برانداشتاثر) خود نظم دهی انجام پذیرفته است که در آن چهار شاخص به صورتی ارگانیک به هم مرتبط اند، بحث از نتایج با مقایسه دختران و پسران در سنین مختلف در پنج هدف مورد نظر با توجه به این ارتباط ارگانیک صورت می‌گیرد.

الف. کسب امنیت اجتماعی در زندگی: نتایج نشان داد که دختران و پسران دانشجویان هیچگونه تفاوتی در مقاطع سنی مختلف از ۱۸ ساله تا بیش از ۳۰ ساله در میزان ارزش این هدف در زندگی با هم ندارند. این نتایج با یافته‌های جهانی همخوانی ندارد (رکرز و وارنی، ۱۹۷۷). آنها در مجموع معتقدند که برقراری نظم، عدالت و قانون و تحقق خواستها و ارزشهای اجتماعی - مذهبی از اهداف مهم زندگی آنان است.

همه دانشجویان و به ویژه پسران معتقدند برای رسیدن به این هدف فاصله چندانی ندارند و نزدیکترین هدف در زندگی برای آنان همین هدف امنیت اجتماعی است. ولی ضعیف‌ترین مهار، به ویژه برای دختران، برای وصول به این هدف وجود دارد. این نتایج با یافته‌های جهانی همسو می‌باشد (ریدل، ۱۹۹۰). به بیانی دیگر دانشجویان معتقدند که تلاش کنونی آنها به هیچوجه کافی برای رسیدن به هدف امنیت اجتماعی نمی‌باشد و باید به صورتی جدی در رفتار و عقائد خود تغییر ایجاد کنند تا بتوانند به هدف امنیت اجتماعی نزدیک شوند. ولی در همین بخش نیز یعنی ایجاد تغییر، توجه خود را بیش از آنکه بر خود و خانواده خود معطوف دارند متوجه تغییرات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی می‌دانند و راه حل اساسی را در ایجاد این تغییرات می‌بینند. بنابراین از نظر دانشجویان دانشگاه شیراز برای برقراری عدالت، نظم و قانون در جامعه در درجه اول باید به تغییر در جامعه و سیاست‌های اجتماعی و فرهنگی متوجه شد. نتایج حاکی از آن بود که برای دانشجویان، این اندیشه همراه با تمایل و انگیزشی قوی برای ایجاد تغییر وجود دارد و این امر برای پسران دانشجویان با قدرت بیشتری نسبت به دختران مطرح است.

با توجه به اینکه داده‌های این تحقیق در حدود یکسال پیش جمع‌آوری شده است می‌توان بسیاری از تحولات دانشجویی در سال گذشته را به ویژه فعالیت‌های پسران را با توجه به نتایج این تحقیق محتمل دانست. زمانیکه دانشجویان اعم از دختر و پسر در تمامی سطوح سنی هدفی را در زندگی مهم دانسته و رسیدن به آنرا نزدیک می‌بینند و نیز مهارهای فردی را مؤثر ندانسته بلکه

تغییرات را در بخش سیاسی - اجتماعی و فرهنگی می‌دانند می‌توان احتمال داد که حرکت‌های دانشجویی آماده شکل‌گیری برای رسیدن به اهداف باشد. با توجه به اینکه این نتایج پس از یکسان سازی متغیرهای رشته دانشجوی، وضعیت تأهل، سال دانشجوی و سطوح یا دوره‌های آموزشی است، می‌توان به گسترش داده‌ها بر کلیه دانشجویان و نقش مهم آن پی‌برد. این نتایج با توجه به ناهمخوانی آن با یافته‌های جهانی (کارولی، ۱۹۹۳، رکرز و وارنی، ۱۹۹۷) نشان دهنده وضعیت خاص جوانان ایرانی است. از آنجائیکه در این تحقیق نظر دانشجویان در مورد تغییرات لازم در بخش‌های مختلف اجتماعی به طور مشخص مورد سؤال قرار نگرفته بود بنابراین نمی‌توان به طور دقیق معلوم کرد که در کدام بخش اجتماعی نیاز به تغییر بیشتر احساس می‌شود و به نظر می‌رسد در این زمینه به تحقیق بیشتری نیاز باشد.

معمولاً انتظار می‌رود مردم در فاصله سنی مختلف به ویژه در فاصله زمانی ۶ و ۱۲ سال، اهداف خود را تغییر دهند (براندشتا، ۱۹۸۹) ولی در این تحقیق چنین نتیجه‌ای به دست نیامد. این نتیجه می‌تواند نشان دهنده آن باشد که در فاصله سنی بیش از ۱۲ سال هنوز هدف امنیت اجتماعی به گونه‌ای یکسان در مقاطع سنی و با شدت برای جوانان و بزرگسالان دانشجوی شیرازی (و به احتمالی کشور) باقی مانده است. بدین ترتیب یکی از عوامل اصلی جنبش‌های اجتماعی دانشجویی می‌تواند وصول به اهداف زندگی آنان از جمله هدف امنیت اجتماعی باشد و تا زمانی که این اهداف به گونه‌ای جدی برای آنان مطرح است و برای رسیدن بدان تغییرات درون اجتماعی را لازم می‌دانند و بدین تغییرات تمایل نشان می‌دهند، انتظار حرکت‌های اجتماعی از آنان می‌رود.

باید توجه داشت که دانشجویان در این نمونه به آینده خود بسیار امیدوارند و این امید به صورتی فاحش با تجارب عاطفی و احساسی آنان نسبت به سال‌های گذشته زندگیشان متفاوت است. بنابراین اندیشه‌های نوجوانان با نوعی خوش بینی مثبت به آینده همراه است و حاکی از امیدوار بودن آنان در مجموع می‌باشد.

ب. کسب احترام و قدر و منزلت: نتایج حاکی از آن بود که در کلیه سطوح سنی بین دختران و پسران تفاوتی وجود ندارد. به بیانی دیگر کلیه دانشجویان اهمیت این هدف را در زندگی خود در کمترین مقدار (هم وزن هدف اجتنابی - امنیتی) نسبت به سایر اهداف زندگی می‌بینند و رسیدن به این هدف را نسبتاً در مهار شخص خود و نزدیک می‌بیند و در صورت نیاز، تغییر برای حصول سریعتر به هدف آن را متوجه تغییر در رفتار و عقائد خود و نیز تغییر در جامعه و فرهنگ و سیاست می‌دانند. بنابراین آنها معتقدند رسیدن به افتخار، شهرت و کسب یک مقام اجتماعی و یا

رسیدن به یک مرتبه علمی نیاز به تلاش آنها دارد و در صورت لزوم باید در خود و جامعه تحول ایجاد نمایند تا وصول به هدفشان ممکن گردد. این یافته با نتایج جهانی همخوانی داشته و به معنای آن است که رفتارهای خود نظم دهنده در مسیر هدف شکل می‌گیرند (کارولی، ۱۹۹۳). از آنجائیکه از نظر دانشجویان رسیدن به هدف به مقدار زیادی وابسته به تلاش فرد است بنابراین می‌توان انتظار داشت که دانشجویان برای رسیدن به هدف احترام و منزلت اجتماعی بیشتر متوجه خود و احیاناً تغییرات در خود باشند هرچند که موانع اجتماعی را نیز باید مرتفع سازند.

همانگونه که در نظریه مازلو (۱۹۶۸) و هدف احترام و منزلت برای فرد در مرتبه‌ای بالاتر از هدف امنیت، دوستی و همدلی اجتماعی قرار دارد، نتیجه به دست آمده در راستای تأیید این نظریه یعنی ارزش کمتر این هدف نسبت به امنیت اجتماعی و امنیت فردی و نیز هدف محبت و همدلی اجتماعی قرار دارد. بنابراین مطابق با پیش‌بینی علمی نظریه می‌توان انتظار داشت که فعالیت دانشجویان به طور متوسط در رسیدن به احترام و قدر و منزلت در اولویت قرار نخواهد گرفت تا زمانی که هدف امنیت و پس از آن هدف دوستی و همدلی اجتماعی نسبتاً تحقق یابد. بنابراین با توجه به دیدگاه نظری مازلو در طبقه‌بندی اهداف زندگی و با تأکید بر نتایج این پژوهش به شکلی جدی این موضوع می‌تواند مطرح باشد که هدف‌های زندگی دانشجویان در بخش کسب مقام علمی و تحصیلی و افتخار و شهرت در متوسط دانشجویان تحت شعاع هدف‌های امنیتی زندگی آنان قرار می‌گیرد. این موضوع می‌تواند در آینده در صورت عدم تأمین نیاز امنیتی، لطمات جدی بر پیکر علمی جامعه وارد سازد.

اهمیت این موضوع با توجه به مطالب قبل که نشان دهنده عدم ارضاء نیاز امنیتی در مقاطع سنی مختلف بود می‌تواند برای مسئولان و مدیران کشور هشدار دهنده باشد زیرا عدم تأمین این نیاز برای وجهه علمی تخصصی جامعه در آینده مشکلی جدی ایجاد خواهد نمود.

هرچند که توجه به استعداد درخشان در جامعه و به ویژه در دانشگاه‌های کشور، توجهی به جا و معقول است (اگرچه در استراتژی پرداختن به تواناییهای آنان مناقشات جدی می‌تواند مطرح باشد) ولی از آنجا که متوسط متخصصین پشتوانه علمی - تخصصی حاکم بر جامعه را تشکیل می‌دهند و بنابراین توجه خاص به تعداد ویژه از دانشجویان اولاً نیاز علمی - تخصصی جامعه را پاسخ نخواهد داد ثانیاً احتمال آن می‌رود که این گروه اقلیت نیز خود تحت تأثیر هدف‌های امنیتی قرار داشته باشند و هدف‌های علمی را نیز به عنوان ابزاری برای رسیدن به هدف‌های امنیتی حاکم بر زندگی خود بدانند. البته این موضوع می‌تواند با دقت بیشتری در آینده مورد پژوهش قرار گیرد زیرا که به طور خاص جزء اهداف این پژوهش قرار نداشت.

ج. کسب امنیت فردی: هدفی که دانشجویان بیشترین اهمیت را در مقایسه با سایر اهداف بدان قائلند، کسب امنیت فردی است. هدف‌هایی مثل کسب آزادی و استقلال و داشتن امنیت شغلی و اجتماعی و سیاسی و داشتن آرامش خانوادگی از خواسته‌های مهم دانشجویان دختر و پسر (به طور مساوی) است. بنابراین دانشجویان در درجه اول رسیدن به امنیت فردی برایشان مهم است و سپس امنیت اجتماعی، هرچند که هر دو در طبقه اهداف امنیتی قرار می‌گیرند، اما علی‌رغم اهمیت فراوان این هدف در زندگی دانشجویان، بسیار از آن فاصله دارند و وصول بدان نیز چندان به تلاش آنها وابستگی نداشته و تحت مهار آنها نمی‌باشد (به ویژه برای دختران)، هر چند که از هدف امنیت اجتماعی این هدف را بیشتر تحت مهار خود می‌بینند. به همین جهت برای رسیدن به این هدف در دو بخش اجتماعی و فردی تمایل به ایجاد تغییر نشان می‌دهند. این تمایل در پسران دانشجویان بیشتر است. آنها تغییر در شرایط سیاسی - اقتصادی و فرهنگی جامعه و نیز در رفتار و عقائد خود را لازمه تأمین امنیت فردی می‌دانند. این نتایج با داده‌های به دست آمده توسط زیمرمن (۲۰۰۰) همسویی نشان می‌دهد.

هر چند که این هدف زندگی برای دانشجویان بسیار دور از دسترس است ولی به لحاظ اهمیت فوق‌العاده‌ای که دارد و نیز انگیزش شدید به تغییر در شرایط اجتماعی (در درجه اول) و سپس عقاید و رفتار خود و نیز به دلیل وابستگی این هدف امنیت اجتماعی، احتمال می‌رود که دانشجویان پاسخی عملی در دو زمینه فردی و اجتماعی از خود ظاهر سازند. بنابراین به نظر می‌رسد اهداف مربوط به آزادی و امنیت فردی دانشجویان نیاز به بررسی و توجه عاجل داشته باشد.

د. کسب محبت و دوستی مردم: برقراری دوستی، جلب محبت و احترام مردم از اهداف مهم در زندگی دانشجویان است. این هدف از نظر اهمیت پس از هدف امنیت فردی قرار دارد. دختران در کلیه سطوح سنی این هدف را مهمتر از پسران دانشجویان دانسته‌اند ولی در سایر ابعاد بین دختران و پسران تفاوتی وجود ندارد. یعنی هر دو گروه رسیدن به این هدف را بسیار دور می‌بینند اگرچه رسیدن بدان را تحت مهار خود بدانند حتی بیش از سایر اهداف دانشجویان معتقدند در صورت لزوم باید در رفتار خود و شرایط اجتماعی تغییر حاصل کند تا امکان رسیدن به هدف تسهیل گردد.

با توجه به اینکه اهمیت این هدف کمی بیش از هدف امنیت اجتماعی است و در رتبه دوم اهمیت اهداف زندگی دانشجویان قرار می‌گیرد (مازلو، ۱۹۶۸) و بسیار تحت مهار فرد است، و شخص باور دارد که با تلاش می‌تواند بدان برسد، بنابراین بیشتر بر تلاش فردی برای رسیدن بدان

تأکید خواهد نمود و این تلاش به مراتب بیشتر از امنیت اجتماعی است هرچند که خود را در حال حاضر بسیار دور از آن می‌بیند. از آنجائیکه این هدف از دیدگاه نظری پس از هدف امنیت قرار می‌گیرد به نظر می‌رسد دانشجویان پس از تأکید بر هدف امنیت فردی و اجتماعی، تلاش برای وصول به محبت و صمیمیت اجتماعی نمایند هرچند که آن را مطلوب و ارزشمند بدانند. بنابراین از دیدگاه نظری، احتمال تلاش برای جلب محبت مردم از سوی دانشجویان علی‌رغم اهمیتی که در زندگی خود بر آن قائلند به شدت هدف‌های امنیتی زندگی آنان نیست و شاید بهمین دلیل فاصله اهداف زندگی کنونی آنان تا وصول بدین هدف بیشترین مقدار ممکن مانده است.

به لحاظ آنکه دانشجویان برای هدف جلب محبت و دوستی مردم ارزش بالایی قائلند و نیز بیشترین فاصله از آن را در وضعیت کنونی احساس می‌کنند می‌تواند حاکی از آن باشد که دانشجویان هنوز خود را در مرحله‌ای نمی‌دانند که بتوانند در مورد کسب محبت و دوستی مردم بیاندیشند و به همین جهت با آن فاصله دارند، هرچند که آن را مهم می‌دانند. این نتیجه نیز با بحث‌های قبلی که تکیه بر سلسله مراتب اهداف زندگی افراد داشت، مطابقت داشته و از طریق داده‌های بدست آمده نیز احتمال چنین مطلبی مورد تأیید قرار می‌گیرد.

هکسب امنیت اجتنابی: این هدف جزء کم اهمیت‌ترین اهداف زندگی به ویژه برای پسران دانشجو بوده است. به بیانی دیگر دانشجویان چندان علاقمند نیستند که برای حفظ امنیت خود از مکانیزم‌های اجتنابی مثل دوری گزیدن از مشکلات و درگیری‌های موجود در جامعه برای حفظ امنیت استفاده کنند. این نتایج با کلیه نظرات معاصر مشابهت داشته و فرض فعال بودن انسان را در شکل دهی به اهداف خود در نمونه ایرانی نشان می‌دهد (برانداشتاتر، ۱۹۸۹، زیمرمن، ۲۰۰۰، بندورا، ۱۹۹۷، بوکارتز، پیتریچ و زیمرمن، ۲۰۰۰). هرچند که طبیعی است دختران ایرانی از این مکانیزم بیشتر از پسران استفاده کنند چنین برداشتی همسو با بحث‌های قبلی است زیرا همانگونه که بیان شد دانشجویان ترجیح می‌دهند که فعالانه در حل مشکلات دخالت نمایند تا آنکه به روش اجتنابی از آن به دور باشند. شاید به همین جهت باشد که نمره دانشجویان در سؤال مربوط به خروج از کشور و رفتن به کشوری دیگر برای رسیدن به اهداف زندگی بسیار پائین بدست آمد، زیرا از نظر آنان این عمل نوعی واکنش انفعالی است تا فعالانه.

دانشجویان معتقدند این هدف چندان در دسترس آنها نیست و نمی‌توانند به راحتی از مشکلات امنیت اجتماعی دوری گزینند. البته در این زمینه سنین بالاتر بیشتر از جوانترها از این مکانیزم استفاده می‌کنند که می‌تواند حاکی از تجارب آنها در زندگی مبنی بر دوری کردن از درگیری‌ها برای حفظ خود باشد و به تلاش و مهار آنها نیز خیلی وابسته نیست. ولی در صورتی

که بخواهند بدان برسند باید بیشتر تغییر را در شرایط سیاسی - اقتصادی و فرهنگی جامعه ایجاد نمایند تا در بخش فردی و خانوادگی خود.

مطابق با آنچه گفته شد انتظار نمی‌رود که برای رسیدن به این هدف، یعنی هدف اجتناب از آشوب و پرخاشگری در جامعه، تصمیم جدی از سوی دانشجویان اتخاذ گردد. بلکه انگیزش‌های آنان در جهت حرکت به سوی رسیدن به اهداف از طریق حل مشکلات است تا کناره‌گیری و برخورد منفعلانه. بنابراین با چنین سمت‌گیری در دانشجویان باید آنان را در حل مشکلات به ویژه مشکلات امنیتی فعالانه شرکت داد تا آنان احساس کنند در برآوردن اهداف زندگی خود نقش دارند و از این طریق رشد آنان تسهیل گردیده و مسئولان نیز مطمئن شوند که استراتژی‌های انتخابی آنان در مورد رسانیدن جوانان به اهداف زندگیشان و نیز رفع مشکلات اجتماعی مؤثر واقع می‌گردد.

بنابراین در مجموع نتایج ضمن تأیید نظریه براداشتا تر مبنی بر فعال بودن انسان‌گویان آن است که اهداف زندگی دانشجویان به ترتیب اهمیتی که دارند عبارتند از هدف‌های امنیتی فردی، امنیت اجتماعی و جلب دوستی و محبت مردم، کسب احترام و قدر و منزلت و بالاخره هدف اجتنابی امنیتی. دانشجویان برای رسیدن به این اهداف تلاشی فعالانه دارند که هم متوجه تغییر در رفتار و عقائد خود آنها است و هم متوجه تغییر در شرایط سیاسی، اقتصادی و فرهنگی جامعه است. نتایج حاکی از اندیشه‌ها و انگیزش‌های قوی در ایجاد تغییرات در ابعاد فردی و اجتماعی است که برای مسئولان و برنامه‌ریزان حاوی پیام‌های بسیار مؤثری است. این اندیشه و انگیزش‌ها در مرتبه اول متوجه اهداف امنیتی است که زمینه‌ساز و نیز شرط لازم برای وصول به اهداف متعالی تر می‌تواند باشد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

یادداشتها

- 1- Subjective Developmental Attainment (SDA)
- 2- Perceived distance from the ith-goal
- 3- Perceived importance of the ith-goal
- 4- Personal Control over Development (PCD)
- 5- Autonomous control (ac)
- 6- Heteronomous control (hc)
- 7- Self-Corrective Tendency (SCT)
- 8- Perceived corrective tendency (pc)
- 9- Affective Outlook of Personal Development (APD)
- 10- Perceived emotion (pe)
- 11- Reliability
- 12- Validity

منابع

- Bandura, A. (1982). The self and mechanisms of agency. In J. Suls (Ed.), *Psychological perspectives on the self* (Vol. 1, p. 3-40). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: Freeman.
- Boekaerts, M.; Pintrich, P. R. & Zeidner, M. (Eds.) (2000). *Handbook of self-regulation*. San Diego: Academic Press.
- Brandstadter, J. (1984a). Personal and social control over development: Some implications of an action perspective in life-span development psychology. In P. B. Baltes & O. G. Brim, Jr. (Eds.), *Life-span development and behavior* (Vol. 6, p. 1-32). New York: Academic Press.
- Brandstadter, J. (1984b). Action development and development through action. *Human Development*, 27, 115-118.
- Brandstadter, J. (1989). Personal self-regulation and development: Cross-sequential analyses of development-related control beliefs and emotions. *Developmental Psychology*, 1, 96-108.
- Brandstadter, J. & Greve, W. (1994). Explaining the resilience of the aging self: Reply to Carstensen and Freud. *Dev.Rev.*, 14, 93-102.
- Brandstadter, J.; Krampen, G. & Heil, F. E. (1986). Personal control and emotional evaluation on personal development in partnership relations during adulthood. In M. M. Baltes & P. B. Baltes (Eds.), *The psychology of aging and control* (p. 265-296). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Brunelle, J. P.; Janelle, C. M. & Tennant, L. K. (1999). Controlling competitive anger among male soccer players. *Journal of Applied Sport Psychology*, 11, 283-297.
- Feather, N. T. (Ed.) (1982). *Expectations and actions. Expectancy-value models in psychology*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Harter, S. (1999). *The construction of the self: A developmental perspective*. New York: Guilford Press.
- Karoly, P. (1993). Mechanisms of self-regulation: A systems view. *Annual Review of Psychology*, 44, 23-52.
- Lazarus, R. S. & Launier, R. (1978). Stress-related transactions between person and environment. In L. A. Pervin & M. Lewis (Eds.), *Perspectives in interactional psychology*, (p. 287-327). New York: Plenum Press.
- Lerner, R. M. (1984). *On the nature of human plasticity*. Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Manaster, G. J. (1977). *Adolescent development and the life tasks*. Boston: Allyn & Bacon.

- Maslow, A. H. (1968). *Toward a psychology of being* (2nd. Eds.). New York: Van Nostrand Reinhold.
- Peterson, D. & Seligman, M. E. P. (1984). Causal explanations as a risk factor for depression: Theory and evidence. *Psychological Review*, 91, 347-374.
- Pulkkinen, L. & Caspi, A. (2002). *Paths to successful development*. (Ed.). Cambridge University Press, UK.
- Quigley, K. S. & Feldman Barrett, L. (1999). Emotional learning and mechanisms of intentional psychological change. In J. Brandtstadter, & R. M. Lerner (Eds.), *Action and development: Origins and functions of intentional self-development* (p. 435-464). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Riddle, P. K. (1990). Attitudes, beliefs, behavioral intentions and behavior of women and men to regular jogging. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 51, 663-667.
- Rekers, G. A. & Varni, J. W. (1977). Self-regulation of gender-role behaviors: A case study. *Journal of Behavioral Therapy and Experimental Psychiatry*, 8, 427-432.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: Free Press.
- Weiner, B. (1982). The emotional consequences of causal attributions. In M. S. Clark S. T. Fiske (Eds.), *Affect and cognition* (p. 185-209). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Weiner, B. & Litman-Aidizes, T. (1980). An attributional expectancy-value analysis of learned helplessness and depression. In J. Garber & M. E. P. Seligman (Eds.), *Human helplessness* (p. 35-57). New York: Academic Press.
- Zaichkowsky, L. D. (1984). Attentional styles. In W. F. Straub & J. M. Willaims (Eds.), *Cognitive Sport psychology*. Lansing, New York: Sport Science Associates.
- Zimmerman, B. J. (2000). Allaining self-regulation: A social cognitive perspective. In M. Boekaerts, P. R. Pintrich, & M. Zeidner (Eds.), *Handbook of self-regulation* (p. 13-39). San Diego: Academic Press.